

พระธรรมเทศนา เรื่อง ปิยกรณธรรมกถา
ในการทรงบำเพ็ญพระราชกุศลวันปิยมหาราช พุทธศักราช ๒๕๖๓
ณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ในพระบรมมหาราชวัง
วันศุกร์ที่ ๒๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ เวลา ๑๗.๐๐ น.
พระเทพศากยวงศ์บัณฑิต
รับพระราชทานถวาย

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส.

สีลทสฺสนสมปนฺนํ

ธมฺมภูจํ สจฺจวาทีนํ

อตฺตโน กมฺมกุปฺพานํ

ตณฺชโน กุรุเต ปิยนฺตฺติ.

บัดนี้ จักรับพระราชทานถวายวิสาขนาพระธรรมเทศนา ในปิยกรณธรรมกถา ฉลองพระเดชพระคุณ ประดับพระปัญญาบารมี อนุรูปพระราชพิธีทรงบำเพ็ญพระราชกุศลทักษิณานุปทาน ปัจฉิมการกิจ ที่สมเด็จพระบรมพิตร พระราชสมภารเจ้า ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ทรงบำเพ็ญอุทิศถวาย พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เนื่องในวัน “ปิยมหาราช” ซึ่งเป็นอภิศักดิ์สมัยคล้ายวันสวรรคต พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ตามวิธีทักษิณานุปทานกระทำการบูชาผู้มีพระคุณอันเป็นอุดมมงคลอนุวัตตามพระบรมพุทโธวาท และตามหลักธรรมสาธูปฏิบัติ ดังพระพุทธภาษิตที่ตรัสไว้ว่า ภูมิ เว สารูปานํ กตญญุกตเวทิตา ความกตัญญูกตเวทิตา เป็นภูมิแห่งสาธุชน ดังนี้

ตุลาคมมาได้กลายเป็นเดือนแห่งการสูญเสีย บุคคลผู้เป็นที่รักสูงสุดของพสกนิกรชาวไทย หลายพระองค์ นับเป็นการสูญเสียและนำมาซึ่งความเศร้าโศกอันยิ่งใหญ่ การสูญเสียที่มีผลถึงแม้ในปัจจุบันนี้ ก็คือ การเสด็จสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหามงกุฎ พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระสยามเทวมหามกุฏวิทยมหาราช พระมหากษัตริย์ไทยพระองค์ที่ ๔ แห่งราชวงศ์จักรี การเสด็จสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระมหากษัตริย์ไทยพระองค์ที่ ๕ แห่งราชวงศ์จักรี อันเป็นที่มาแห่ง “วันปิยมหาราช” การเสด็จสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร พระมหากษัตริย์ไทยพระองค์ที่ ๙ แห่งราชวงศ์จักรี

โดยเฉพาะวันนี้ตรงกับ วันปิยมหาราช ซึ่งเป็นวันสำคัญวันหนึ่งของชาติไทย ที่กำหนดขึ้นไว้เพื่อถวายความเคารพแด่ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นที่รักใคร่อย่างล้นเหลือของพสกนิกร ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ พระองค์จึงได้รับการถวายพระราชสมัญญานามว่า สมเด็จพระปิยมหาราช ซึ่งมีความหมายว่า พระมหากษัตริย์ที่ทรงเป็นที่รักยิ่งของปวงชน ทั้งนี้เพราะได้ทรงบำเพ็ญประโยชน์แก่ประเทศชาติ ศาสนา และประชาราษฎร์ทั้งปวง อย่างเด่นชัดเป็นอันมากในอดีต อันยังผลดีให้มีต่อเนื่องมาอย่างเด่นชัดจนถึงปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระปิยมหาราช ทรงเป็นพระบรมราชโอรส ในพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหามงกุฎ พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระสยามเทวมหามงกุฎวิทิมหาราช ได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ สืบพระราชสันตติวงศ์ เมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๑๑ ขณะมีพระชนมายุ ๑๕ พรรษา เสด็จสวรรคตเมื่อวันที่ ๒๓ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๕๓ รวมเวลาทรงครองสิริราชสมบัติได้ ๔๒ ปี สิริพระชนมายุ ๕๘ พรรษา และนับเวลาแต่วาระเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ สืบต่อพระราชสันตติวงศ์ถึงปัจจุบันได้ ๑๕๒ ปี นับแต่วาระเสด็จสวรรคตถึงปัจจุบันบัดนี้ ๑๑๐ ปีถ้วน มวลพสกนิกรชาวไทย ทั้งฝ่ายคณะรัฐบาลและองค์การต่าง ๆ ตลอดจนประชาชนราษฎรทั่วไป จึงได้จัดบำเพ็ญกุศลน้อมเกล้าฯ ถวาย และจัดงานมหกรรมการกุศลถวายเป็นอนุสรณ์ถึงสมเด็จพระมหากษัตริยาธิราชเจ้าพระองค์นั้น

ในส่วนสมเด็จพระบรมพิตรพระราชสมภารพระองค์ ทรงมีพระราชหฤทัยคำนึงถึง พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ด้วยกำลังพระกตัญญูตา ทรงพระราชดำริแสดงพระกตเวทิตาฉลองพระเดชพระคุณ ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลถวาย เพื่อขอพระราชทานพระบรมเดชานุภาพและอำนาจพระราชบารมีธรรม นำให้ทรงดำรงรัฐสีมาอาณาจักร พัทธรักษาปวงประชาราษฎรไทย ตลอดถึงบรรดาผู้ที่ได้เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารทั้งหลาย ให้ดำรงคงดีมีความสุขตลอดมา

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระปิยมหาราช ได้ทรงเป็นที่เคารพรักอย่างยิ่งของประชาชนชาวไทยทั้งปวง แม้ได้เสด็จสวรรคตล่วงมาถึง ๑๑๐ ปีแล้ว บุคคลในปัจจุบันแม้เกิดในภายหลัง ก็ยังระลึกนึกถึงพระองค์ด้วยความเคารพรักอยู่อย่างไม่จืดจาง กล่าวได้ว่า พระองค์ปรากฏอยู่ในจิตใจของคนทั้งปวง เสมือนอย่างเป็นบุคคลปัจจุบัน ไม่เก่า ไม่ล่วงสมัย ไม่เจียบหายไป พระองค์ทรงเป็นที่ตั้งเด่นชัดแห่งอนุสติของคนทุกรุ่นที่สืบต่อกันมา นำพาให้ระลึกถึงคุณค่าและคุณประโยชน์แห่งพระราชกรณียกิจทั้งหลาย ที่พระองค์ได้ทรงพระราชดำริริเริ่มไว้ เป็นเหตุให้ทุก ๆ คนได้พบกับปัจจุบันที่เจริญ และความเจริญผาสุกแห่งปวงชน เช่น ความเจริญทางการศึกษาที่ทุก ๆ คนได้รับ นับแต่การศึกษาชั้นสูงของพระสงฆ์ พระองค์ก็ทรงเป็นผู้สถาปนามหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่งของประเทศไทย คือมหาวิทยาลัยมหามงกุฎราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย อันเป็นรากฐานให้ได้มีการพัฒนามหาวิทยาลัยพุทธศาสนาอย่างเต็มรูปแบบในปัจจุบัน

แม้การพุทธศาสนานานาชาติ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ทรงมีพระวิสัยทัศน์กว้างไกล ทรงให้การสนับสนุนให้ชาวตะวันตกศึกษาและแปลพระไตรปิฎกบาลี ทรงมีพระมหากรุณารับสมาคมบาลีปกรณ์ ณ สหราชอาณาจักร ไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์ สมาคมบาลีปกรณ์เป็นสมาคมที่มุ่งพิมพ์พระไตรปิฎกบาลีเป็นอักษรโรมัน และแปลเป็นภาษาอังกฤษครั้งแรกของโลก ตั้งขึ้นเมื่อพุทธศักราช ๒๔๒๔ ณ สหราชอาณาจักร ได้เสด็จไปเยี่ยมสมาคมบาลีปกรณ์ด้วยพระองค์เอง คราวเสด็จประพาสยุโรป และได้พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์จำนวนหนึ่ง สมทบทุนการพิมพ์พระไตรปิฎกของสมาคมบาลีปกรณ์ ดังมีจารึกพระปรมาภิไธย ไว้ในพระไตรปิฎกบาลีที่ทางสมาคมจัดพิมพ์เป็นครั้งแรกเป็นหลักฐาน นอกจากนี้ยังทรงมีพระดำริให้ชำระจัดพิมพ์

พระไตรปิฎกบาลี อักษรสยามขึ้น เป็นครั้งแรกในประเทศไทย โดยพระบรมราชาพลัมภ์ พร้อมทั้งได้ พระราชทานพระไตรปิฎก ฉบับจุลจอมเกล้าบรมธรรมิกมหาราชนี้ ไปยังสถาบันสำคัญ ๆ ในนานาอารยประเทศกว่า ๒๖๐ แห่งทั่วโลก ส่งผลให้ประเทศสยามไม่เพียงรอดพ้นจากการถูกยึดครองโดยจักรวรรดินิยม แต่ยังทำให้ประเทศสยามเป็นที่รู้จักและได้รับการยกย่องในฐานะ “ธรรมนคร” และพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ทรงได้รับการยกย่องจากชนทั่วโลกในฐานะ “พระมหากษัตริย์บรมธรรมิกมหาราช” ด้วย

ความเป็นพระมหากษัตริย์บรมธรรมิกมหาราชนั้น เป็นที่รับรองของนานาอารยประเทศอย่างกว้างขวาง ดังที่รัฐบาลแห่งสหราชอาณาจักร ซึ่งปกครองประเทศอินเดียในสมัยนั้น ได้ขุดค้นพบพระบรมสารีริกธาตุของพระศากยมุนีพุทธเจ้า ในปีพุทธศักราช ๒๔๔๑ และทางรัฐบาลสหราชอาณาจักรได้น้อมเกล้าฯ ถวายพระบรมสารีริกธาตุที่ขุดค้นพบนั้น แต่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในฐานะทรงเป็นพระมหากษัตริย์บรมธรรมิกมหาราช เพื่อให้ทรงพระราชทานพระบรมสารีริกธาตุแก่นานาอารยประเทศ ที่ประสงค์จะได้รับไปประดิษฐานบูชาในประเทศของตน เป็นเหตุให้ประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาต่าง ๆ ทั่วเมฆนทีดล ต่างก็ได้มาขอพระราชทานพระบรมสารีริกธาตุจากพระองค์ ไปไว้สักการบูชาในประเทศของตนสืบมาจนบัดนี้ สมนามที่ว่า สยามประเทศ เป็นดั่ง “พุทธนคร” อีกนัยหนึ่งด้วย

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระปิยมหาราช ทรงเป็น “พระมหากษัตริย์บรมธรรมิกมหาราช” ที่พระราชทานทั้งพระบรมสารีริกธาตุ แทนพระศากยมุนีโคดม และพระไตรปิฎก แทนพระธรรม ไปยังนานาอารยประเทศ นับว่าทรงมีบทบาทสำคัญในการจรจรโลงพระพุทธศาสนามิใช่เฉพาะในสยามประเทศแต่ในไพรัชประเทศด้วย

สมเด็จพระปิยมหาราชเจ้าพระองค์นั้น จึงปรากฏเป็นอัจฉริยมนุษย์บุรุษรัตน์หาผู้ที่จะเสมอเหมือนมิได้ ทรงเป็นที่รักเคารพของประชาชน เพราะทรงประกอบด้วยธรรม อันทำให้เป็นที่รักเคารพ ตามพระพุทธภษิตที่รับพระราชทานยกเป็นบทเทศว่า “สีลทสสนสมปนฺนํ” เป็นอาทิ แปลความว่า “ท่านผู้ถึงพร้อมด้วยศีล คือความประพฤติดี มีความเห็นชอบ ตั้งอยู่ในธรรม มีสังจวจา ทำการงานโดยสุจริต ประชาชนย่อมเคารพรัก” ดังนี้ มีอรรถาธิบาย ดังจะขอพระราชทานถวายวิสัชนาโดยสังเขปว่า

ศีล หมายถึงปกติ ผู้จะมีความเป็นปกติได้ต้องไม่มีความบกพร่อง หมายถึงปกติกาย วาจาใจ เพราะมีใจคิดงดเว้นจากโทษทางกาย ทางวาจาที่ควรงดเว้น ดังเช่นที่ระบุไว้ในศีล ๕ ศีลจึงสำเร็จด้วยวิริติเจตนา แปลว่า เจตนา คิดงดเว้น คำว่า วิริติ กับคำว่า เวมณี แปลว่างดเว้นเหมือนกัน วิริตินั้นโดยทั่วไปมี ๓ คือ

๑. **สัมปัตตวิริติ** ความเว้นจากวัตถุที่จะพึงล่วงอันได้มาถึงเฉพาะหน้า คือไม่ได้รับถือศีลมาก่อน แต่เมื่อได้พบกับเหตุการณ์ที่จะฆ่าสัตว์มีชีวิตได้ ไปพบทรัพย์ที่จะลักได้ เห็นช่องทางที่ละล่วงละเมิดสิทธิ์ได้ แต่ก็เว้นได้โดยไม่ลงมือไม่ฆ่า ไม่ลัก ไม่ล่วงเกินสิทธิ์ เป็นต้น ด้วยเหตุผลของความตระหนักรู้ เข้าใจถึงเหตุและผล ความคิดงดเว้นได้เช่นนี้ เป็นศีลที่แท้จริง

๒. **สมาทานวิริตี** ความงดเว้นด้วยอำนาจการถือเป็นกิจวัตร การรับถือศีลที่เรียกว่าสมาทานศีล เพราะคำว่า **สมาทาน** แปลว่า การรับถือ จะสมาทานด้วยตนเอง คือ ตั้งจิตว่าจะงดเว้นจากโทษข้อนั้น ๆ เองก็ได้ จะสมาทานด้วยรับจากผู้อื่นซึ่งเป็นผู้มีศีล เช่นจากพระภิกษุสามเณรก็ได้ ถึงแม้จะรับจากผู้อื่น ก็มีใจจะรับแต่ปาก ต้องตั้งใจรับ จึงจะได้ศีล

๓. **สมุจเฉทวิริตี** ความเว้นด้วยตัดขาด มีอันไม่ทำอย่างนั้นเป็นปกติตามภูมิของคนผู้ปฏิบัติ เรียกว่าเป็นวิริตีของพระอรหันต์ แต่เมื่อจะอธิบายให้เป็นเรื่องทั่ว ๆ ไปก็อาจอธิบายได้ว่า คือเว้นจนเป็นปกติของตนจริง ๆ

ฉะนั้น การรับศีลตามพิธีกรรมทางศาสนานั้น เป็นส่วนของสมาทานวิริตี คือการรับถือว่าจะไปศึกษาสิกขาบทต่าง ๆ ทั้งข้อดีและข้อเสียของการงดเว้นสิ่งต่าง ๆ ทั้ง ๕ ข้อ จนเกิดความตระหนักรู้ และไม่ไปล่วงด้วยความเข้าใจและตั้งใจ (Cognition) จนเกิดเป็นนิสัยหลีกเลี่ยงเป็นปกติ (สัมปตวิริตี) และเว้นเป็นปกติ (สมุจเฉทวิริตี)

ส่วนที่ว่า ศีล เป็นข้อห้าม ที่ผิดปกติวิสัยนั้น เป็นการว่าที่ผิด เพราะศีลเป็นข้อศึกษาเว้น เพื่อรักษาปกติภาพของคนดังกล่าว จึงจะเป็นการถูกต้องกับปกติวิสัยอย่างที่สุด ถ้าจะแย้งว่าคนสามัญทุกคนล้วนมีโลภ โกรธ หลง อยู่ ด้วยกันทั้งสิ้น จึงไม่อาจปฏิบัติได้ ข้อแย้งนี้ถ้าคิดสักหน่อยก็จะเห็นว่าแย้งไม่ถูก พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติศีลก็เพื่อให้คนสามัญนี้แหละรักษา ถ้าไม่มีคนสามัญดังกล่าวแล้ว พระพุทธเจ้าก็ไม่ต้องทรงบัญญัติศีลใด ๆ ทั้งสิ้น และเมื่อใครอยากได้อะไรขึ้นมา โกรธขึ้นมา ก็ทำร้ายเขา เป็นต้น เมื่อเป็นเช่นนี้ สังคมจะอยู่กันได้อย่างไร ฉะนั้น พระพุทธเจ้าจึงทรงบัญญัติศีลขึ้นเพื่อระมัดระวังความประพฤติของคนให้อยู่ในขอบเขตที่ดี มิให้เบียดเบียนกันให้เดือดร้อน เป็นการคุ้มครองปกติภาพของทุก ๆ คน เพื่อได้อยู่ด้วยกันเป็นปกติสุข เมื่อคนรักษาศีลตลอดไปถึงสัตว์ดิรัจฉาน คือเว้นจากการฆ่าสัตว์ตัดชีวิตตลอดถึงในสัตว์ดิรัจฉาน ก็ชื่อว่าได้แผ่ความปกติสุขให้กว้างออกไปถึงในสัตว์ดิรัจฉานทั่วไปด้วย เรียกว่าเป็นการให้อภัยทานแก่สัตว์ทั่วไป

บทบาทที่มักสวดกันเป็นศีลนั้น มีความหมายก็คือ จะรับถือ (สมาทาน) ศึกษาบทเรียนที่เป็นคุณและโทษ (สิกขาบท) ของการเว้น (เวรมณิ) ทั้ง ๕ ข้อ มีปาณาติปาตเป็นข้อศึกษาต้นและสุราเมรัยเป็นข้อศึกษาท้าย บทบาทแต่ละข้อมีความหมายดังนี้

ศีลข้อที่ ๑ **ปาณาติปาต** มีความหมายว่า “การทำชีวิตของผู้ที่มีลมหายใจให้ตกไป” (ปาณ แปลว่า ลมหายใจ อติ แปลว่าล่วง ปาต แปลว่า การทำให้ตกไป)

ศีลข้อที่ ๒ **อทินนาทาน** มีความหมายว่า “การถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ยกให้” คำพูดสามัญว่า ลักทรัพย์ (อทินน แปลว่า สิ่งที่ไม่มิผู้ยกให้ อาทาน แปลว่า เอา คือ รับเอา ถือเอา)

ศีลข้อที่ ๓ **กามเมสุมิฉฉาจาร** มีความหมายว่า “ความประพฤติผิดในกามทั้งหลาย” หมายถึง การล่วงละเมิดทางกามคุณทั้ง ๕ คือ คือรูป (สิ่งที่ตามองเห็น) เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ (สิ่งที่กายสัมผัส) หรือคำพูดสามัญว่า “ล่วงละเมิดสิทธิมนุษยชน” นั่นเอง

ศีลข้อที่ ๔ มุสาวาท มีความว่า “พูดโดยแท้ใจ” คำว่า วาท ที่แปลตามศัพท์ว่า “คำพูด” นั้น ในกรณีนี้หมายรวมไปถึงการเขียน การทำหรือใช้เครื่องหมาย การแสดงกิริยาท่าทาง ตลอดจนวิธีการสื่อสารอื่น ๆ ด้วย

ศีลข้อที่ ๕ สุราเมรยมชชปมาทภูฐาน สุรา มีความว่า (๑) “เครื่องดื่มที่ไหลไป” (๒) “เครื่องดื่มที่ยังผู้คนให้ดื่ม” (คือทำให้ติดแล้วต้องดื่มเรื่อยไป) สุรา แปลตามศัพท์ว่า “เครื่องดื่มที่ทำให้ผู้ดื่มเป็นคนกล้า” เมรย แปลตามศัพท์ว่า “ของเป็นเหตุให้มันเมา” มชช แปลตามศัพท์ว่า “สิ่ง เป็นเหตุบ้ำคลั่งแห่งผู้คน” ปมาท แปลตามศัพท์ว่า “ความเมาทั่ว” ไขความว่า คือ “ภาวะเป็นเหตุ ให้บุคคลแม้จะมีความสามารถก็ไม่ทำกิจที่พึงทำด้วยตัวเอง” ฐาน แปลตามศัพท์ว่า “ที่เป็นที่ตั้ง แห่งผล” รวมแล้ว สุรา + เมรย + มชช + ปมาท + ฐาน = สุราเมรยมชชปมาทภูฐาน อาจแบ่งคำ ออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ (๑) สุราเมรยมชช แปลว่า ของเมา (มชช) คือ สุรา (สุรา) และ เมรย (เมรย) หรือแปลอีกแบบว่า สุรา (สุรา) เมรย (เมรย) และของเมาอื่น ๆ (มชช) กับ (๒) ปมาทภูฐาน แปลว่า “ที่ตั้งแห่งความประมาท”

อันที่จริง ศีล คือปกติภาพ ความเป็นปกติของคน คือโดยปกติคนเราก็ไม่ได้ฆ่าใคร ไม่ลัก ของใคร ไม่ไปล่วงละเมิดสิทธิของใคร ไม่โกหกใคร และไม่เสพสิ่งเสพติดใด ๆ จะเสียปกติก็ต่อเมื่อ เกิดโลภอยากได้ขึ้นมา บันดาลโทสะขึ้นมา มัวเมาหลงไหลขึ้นมาจนถึงยังใจไว้ไม่อยู่จึงทำลงไป บางอย่างก็ต้องหัด เหมือนอย่างตึมน้ำเมา ติดการพนัน ติดเกมส์ต่าง ๆ เมื่อจิตใจยังเป็นปกติที่อยู่ ยัง ไม่โลภโกรธ หลง หรือเมื่อโลภ โกรธ หลง สงบลงแล้วก็ไม่มีใครทำลงไปได้ ฉะนั้น ศีลจึงเป็นตัวปกติ ภาพของคนโดยแท้ แต่คนโดยมากมักควบคุมตนเองไว้ไม่ได้ ยังใจไว้ไม่อยู่ จึงรักษาปกติภาพของตน ไว้ ไม่ได้ พระพุทธเจ้าจึงทรงบัญญัติศีลเป็นขอบเขตของความประพฤติไว้ เพื่อช่วยให้คนรักษาปกติ ภาพของตนไว้ ส่วนที่ต้องรับจากพระนั้นก็เพียงวิธีชักนำอย่างหนึ่ง เพราะโดยตรงศีลนั้นต้องรับ จากใจของตนเอง คือใจของตนเองต้องเกิดวิริยทั้ง ๓ ข้อใดข้อหนึ่งขึ้นจึงจะเกิดเป็นศีล

เมื่อใจมีวิริยขึ้น ก็มีศีลขึ้นทันที คำว่า ใจมีวิริย มิได้หมายความว่าต้องคิดว่าเราจะเว้น ๆ อยู่ ทุกวินาที แต่หมายความว่าคิดตั้งใจไว้ จะรับจากพระมาตั้งใจไว้ก็ได้ จะตั้งใจด้วยตนเองก็ได้ ในเวลา ไหนก็ได้ เมื่อคิดตั้งใจไว้แล้ว จะทำ พูด คิด อะไรที่ไม่ผิด จะตื่นอยู่หรือหลับไป ศีลก็มีอยู่ทุกเวลา

เพราะฉะนั้น การมีศีล ก็คือการเป็นผู้ศึกษาสิกขาบทต่าง ๆ จนตระหนักรู้ที่จะหลีกเลี่ยง การ เบียดเบียนชีวิตสัตว์ เคารพในสมบัติของผู้อื่น ไม่ล่วงละเมิดสิทธิมนุษยชน ไม่ผิดด้วยการพูดเท็จ ไม่ ผิดด้วยการดำรงชีวิตด้วยความเสพติด คือมีปกติไม่ผิดในข้อศึกษาทั้งห้า โดยความเข้าใจ มิใช่เพราะ ข้อห้าม อันผู้มีความปกติ ไม่มีความผิด จึงหมายถึงผู้มีความประพฤติดี ไม่มีโทษ ไม่เป็นโทษทั้งแก่ ตนเองและแก่ผู้อื่น ทั้งแก่ส่วนตนและส่วนรวม สมเด็จพระมหาภคินีเจ้าจอมสยาม ผู้ทรง พระคุณอันประเสริฐ ไม่ทรงมีโทษ ไม่ทรงเป็นโทษทั้งต่อพระองค์เองและทั้งต่อผู้ใดอื่นทั้งสิ้น จึง กล่าวได้ว่าทรงถึงพร้อมด้วยศีล ความประพฤติปฏิบัติพระองค์ชอบ จึงทรงเป็นผู้มีคุณมีประโยชน์ อเนกอนันต์พ้นจะพรรณนา เป็นการทรงดำเนินตามรอยพระพุทธบาทสมเด็จพระบรมศาสดาสัมมา สัมพุทธเจ้า ผู้ประทานศีลไว้ให้ปรากฏสืบมาจนทุกวันนี้ เป็นเครื่องคุ้มครองรักษาชีวิตให้ร่มเย็นเป็น

สุขสวัสดิ์ ด้วยการที่ทรงดำรงอยู่ในศีล คือความปกติ จึงเป็นเหตุให้ทรงเป็น “ปิยมหาราช” ตลอดมา

ทรงประกอบด้วย**ทัสสนะ** คือความเห็นชอบ เป็นสัมมาทิฐิ อันสัมมาทิฐิ หรือทัสสนะ ความเห็นชอบ เป็นต้นสายของความประพฤติปฏิบัติชอบทั้งปวง ผู้ไม่มีความเห็นชอบจะประพฤติปฏิบัติชอบได้ยาก อาจจะประพฤติปฏิบัติชอบได้บ้าง แต่ก็จะเป็นโดยบังเอิญ มิได้เป็นการรู้ตัว ยินดีทำ มิได้เป็นการมีสติปัญญาประพฤติเหตุอันควรแก่ผล อันการทำดีทำชั่ว หรือได้รับผลดีผลเสีย โดยบังเอิญนั้น ผู้มีปัญญาไม่นิยมยินดีถือเป็นการถูกต้อง ผู้มีปัญญามีทัสสนะความเห็นชอบ จักรู้ว่าทำเหตุเช่นใด จักได้รับผลเช่นใด และจักทำเหตุดี เพื่อได้รับผลดีเท่านั้น จักไม่หวังผลดีจากเหตุไม่ดี จักไม่ยินดีในผลดีที่บังเอิญเกิดพร้อมกับการทำเหตุไม่ดี สมเด็จพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงยกสัมมาทิฐิ ความเห็นชอบ เป็นยอดของการปฏิบัติดำเนินไปสู่ความพ้นทุกข์ มรรคมืองค์แปดมีความเห็นชอบ เป็นองค์ต้นองค์สำคัญ การอบรมความเห็นชอบให้เกิดขึ้น จึงเป็นสิ่งสำคัญ ควรทำก่อนอื่นทั้งหมด คำว่าสัมมาในมรรคมืองค์แปดนั้น ก็คือความถูกต้องหรือชอบ แต่เป็นความถูกต้องหรือชอบ เพราะเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดความสงบจากกิเลส นำไปสู่การพ้นทุกข์ นำให้เกิดสวัสดิ์ผล ด้วยทรงมีทัสสนะ เป็นสัมมาทิฐิ จึงเป็นเหตุให้ทรงเป็น “ปิยมหาราช” ตลอดมา

เมื่อความเห็นชอบเกิดขึ้น ความตั้งอยู่ในธรรมย่อมเกิดขึ้นด้วย เพราะความเห็นชอบ คือ ความเห็นว่าความตั้งอยู่ในธรรม ประพฤติปฏิบัติถูกต้องตามธรรม เป็นไปในธรรม เป็นการประกอบกระทำความดีที่จะให้ผลดี ทั้งแก่ส่วนตนและส่วนรวม ความตั้งอยู่ในทศพิธราชธรรมของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว คือความตั้งอยู่ในธรรมที่บริสุทธิ์บริบูรณ์อย่างแท้จริง

อนึ่ง คำว่า **ธรรม** มีความหมายตามภาษาว่า สภาพที่ทรงไว้ มีรากภาษาเดียวกันกับคำว่า sustainability ในภาษาอังกฤษ ความจริงเป้าหมายที่องค์การสหประชาชาติ ได้ประกาศให้โลกบรรลุการพัฒนาภายในปีพุทธศักราช ๒๕๗๓ ก็คือ การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่เป็นไปในธรรม เพราะตามหลักนิรุกติศาสตร์และเป้าหมายที่แท้จริงขององค์การสหประชาชาติ ที่ให้ประเทศต่าง ๆ ต่างบรรลุ Sustainable Development Goals นั้น พุทธอีกนัยหนึ่งก็คือ ให้ทุกประเทศปฏิบัติตามหลักแห่งพระธัมมจักกัปปวัตตนสูตรนั่นเอง sustainable แปลว่ามีธรรมเป็นฐาน หรือ ทรงไว้บนฐานที่มั่นคง development แปลว่า จักร ในความหมายที่ว่า เจริญก้าวหน้า ส่วนวัตตนมีความหมายว่าปฏิบัติหรือให้เป็นไป ดังนั้น **ธัมมจักกัปปวัตตน** แปลได้อีกนัยหนึ่งว่า Sustainable Development in Practice หรือ การปฏิบัติที่ก่อให้เกิดการพัฒนาในธรรม ซึ่งจะไม่ก่อให้เกิดผลเสียใด ๆ ทั้งต่อมวลมนุษย โลก และการพัฒนา ความตั้งอยู่ในธรรมหรือตั้งอยู่บนหลักการแห่ง sustainability ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงเป็นเหตุให้ทรงเป็น “ปิยมหาราช” ตลอดมา

ความตั้งอยู่ในธรรมของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นเหตุให้ทรงตั้งอยู่ในกตัญญูกตเวทิตาธรรม ทรงปกครองแผ่นดินโดยธรรม มีพระมหากษัตริย์เป็นที่ไปเบื้องหน้า และเป็นเหตุให้ทรงปฏิบัติให้เป็นไปได้ตามพระบรมราชปณิธานที่ทรงเปล่งเป็นพระสุรัสวดี และที่เปี่ยมอยู่ในพระราชหฤทัยว่า “เราจะเป็เหมือนบิดาของเจ้าเสมอไป ย่อมยินดีด้วยในเวลาที่มีสุข และช่วย

ปลดเปลื้องอันตรายในเวลาที่มีภัยได้ทุกครั้ง” ทรงปฏิบัติเป็นสัจจวาจาจริง เป็นการทรงงานอย่างสุจริตจริง ปรากฏประจักษ์ซาบซึ้งทั่วทุกจิตใจตลอดมา ความตั้งอยู่ในสัจจวาจาของพระองค์ จึงเป็นเหตุให้ทรงเป็น “ปิยมหาราช” ตลอดมา

สัจจวาจากับการทำงานโดยสุจริตเป็นความเกี่ยวเนื่องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การทำงานโดยสุจริต คือการทำงานที่ไม่เป็นบาป ที่ไม่เป็นโทษ ทั้งแก่ตนเองและแก่ผู้อื่น ทั้งแก่ส่วนตนและส่วนรวม สุจริตไม่เลือกต่อบุคคลใดต่อหมู่คณะใด ไม่เลือกมิตรไม่เลือกศัตรู สุจริตทั้งในที่ลับทั้งในที่แจ้ง คือไม่มีทุจริตปกปิดแอบแฝง ผู้ปิดทองหลังพระ จึงไม่หมายความว่า จักไม่ได้รับผลดี ไม่ได้บุญ

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระปิยมหาราช ได้ทรงบริบูรณ์ด้วยพระราชจริยาวัตรอันงดงามด้วยศีล มีทศสนะพระปัญญาปริชาลาตสุขุมคัมภีรภาพ ทรงดำรงอยู่ในธรรมแห่งพระมหากษัตริย์ชาติ มีพระราชดำรัสไพเราะด้วยพระวาจาสัตย์ และทรงประกอบพระราชกรณียะ โดยอนุรูปในฐานะองค์พระประมุขแห่งชาติ ทรงปฏิบัติพระราชภาระให้ดำเนินไปโดยธรรม ด้วยมีพระราชหฤทัยมุ่งมั่นให้เกิดความเจริญและความสุขแก่ประชาราษฎร์ทั่วไป ยิ่งความสนิทให้เกิดในหมู่ประชาชน ชื่อว่าได้ทรงปฏิบัติกรณียะอันควรแก่พระราชชาติ โดยทรงมีพระวิริยะอุตสาหะบำเพ็ญเป็นเวลาอันยาวนาน ได้ในข้อที่ว่า **อดตโน กम्मกูปพานิ** ทำการงานของตน ทรงประกอบด้วยปิยกรณธรรม โดยประการที่ถวายเป็นวิเศษขึ้นมา **ตณฺชโน กุรุเต ปิย** ประชาชนจึงทำพระองค์ให้เป็นที่รักเคารพด้วยประการฉะนี้

อิมินา กตปุณฺญเณ ขออำนาจพระราชกุศลทักษิณานุปทาน ที่สมเด็จพระบรมพิตรพระราชสมภารเจ้า ทรงบำเพ็ญอุทิศถวายทั้งนี้ จงเป็นผลสัมฤทธิ์ เป็นพระราชกัลยาณเกียรติ และวิบากสุขสมบัติ แต่พระบาท **สมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระปิยมหาราช** พร้อมด้วย **สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ พระพันปีหลวง, สมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า, สมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ พระบรมราชเทวี, สมเด็จพระปิตุจฉาเจ้าสุทิมมาลมารศรี พระอัครราชเทวี, และพระวิมาดาเธอ กรมพระสุทธาสินีนาฏ ปิยมหาราชปติวรรดา** สมตามพระราชปณิธานทรงอุทิศถวายโดยฐานนิยมทุกประการ

รับพระราชทานถวายวิเศษนาพระธรรมเทศนา ในปิยกรณธรรมกถา ฉลองพระเดชพระคุณ ประดับพระปัญญาบารมี ยุติลง **เอวัง** ก็ด้วยประการฉะนี้

ขอถวายพระพร.